

имиджа успішності формує намерення інвестування, як вигідного капіталовложення.

Ключевые слова: ефективність, інноваційна діяльність, результат інноваційної діяльності, інформаційна асиметрія.

Legominova Svitlana. The effectiveness of innovation of the modern enterprise in the conditions of information asymmetry. The article is devoted to definition of efficiency of innovative activity of the modern enterprise from the perspective of its impact, efficiency, economic management of continuous monitoring of the main potentials of the company, if necessary, in order to analyze and respond quickly to changes in the external environment with the ability to identify and use in improving management. The important is to reduce the information asymmetry level in order to avoid loss of time and reduce the intensity of the cash flows. Stimulating innovation and the formation of the image of successful forms of investment intentions as a profitable investment.

Keywords: efficiency, innovation, the result of innovation, information asymmetry.

УДК 330.34; 338.51; 658.5

Капелюшна Т.В., к.е.н.,
Державний університет телекомунікацій

ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В статті розглянуто питання розвитку орієнтованого на модель соціально-економічного розвитку європейських країн, підкреслено необхідність розробки методів та підходів для забезпечення сталого розвитку, які дозволять в подальшому адаптуватися до змін, пов'язаних з євроінтеграційними процесами. Опрацьовано сутнісний зміст категорії «ефективність», «ефективність управління», проаналізовано підходи до оцінювання ефективності функціонування підприємства, в результаті чого виявлено, що оцінка ефективності механізму управління сталим розвитком передбачає умотивований вибір та розрахунок комплексу показників (як кількісних, так і якісних показників основних складових механізму (бізнес-процесів) у взаємозв'язку з кінцевими результатами господарської діяльності), які відображають його сталий розвиток. Обґрунтовано доцільність оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком підприємства з використанням статико-динамічного підходу.

Ключові слова: модель соціально-економічного розвитку, ефективність, ефективність управління, сталий розвиток, оцінка ефективності.

Постановка проблеми. Сучасні економічні та інституційні перетворення, пов'язані з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні, спричиняють потребу в адаптації до неминучих змін на макро- та мікрорівні. Постає необхідність у забезпеченні стабільного розвитку держави, який відбуватиметься при належному функціонуванні мікрорівня, основною ланкою якого є підприємства. Для забезпечення стабільності необхідно задавати траєкторію руху підприємства у напрямку сталого розвитку. Заданий напрямок вбачається досягти в ефективному управлінні підприємствами за допомогою оцінки відповідних важелів впливу, а точніше – механізмів управління сталим розвитком підприємства, що актуалізує питання дослідження методичних підходів щодо оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, невіршена раніше частина загальної проблеми. Проблематика забезпечення сталого розвитку серед науковців на сьогодні набула особливої уваги, тому досліджується в різних аспектах: економічному, соціальному, екологічному та поєднанні всіх трьох, так званій тріаді, що висвітлюється у працях науковців: А.В. Черних, М.М. Моїсеєва, Л.Р. Срібного, А.Ю. Скопіона, Г. Одума, І.І. Ашмаріна, В.Н. Барінова, В.В. Зверева, М.Л. Лебедевої, Л. Браун, С. Беляєвої. Науковці Н.В. Шандрова, Д.С. Ревенко, Е.М. Четиркін, О.М. Гончаренко, О.В. Раєвнева, К.Р. Хьюберт, М.І. Круглов пропонують методичні підходи до оцінювання ефективності механізму управління підприємством, проте вони потребують уточнень, подальшого вивчення, а також проведення дослідження підходів до оцінки ефективності механізмів управління підприємства саме у контексті сталого розвитку.

Мета дослідження. Дослідити методичні підходи до оцінки ефективності механізму управління задля обґрунтування підходу до оцінювання ефективності механізму управління в контексті сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі в країні відбувається переорієнтування на модель соціально-економічного розвитку, що діє в провідних країнах Європи. Свідченням чого є підписаний Президентом Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Даний документ визначає вектори руху України в політико-правовому, організаційному, оборонному, соціально-економічному розвитку. Вектор розвитку вбачається у забезпеченні сталого розвитку держави, проведенні структурних реформ та, як наслідок, підвищенні стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для чого, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему [1].

Відштовхуючись від основних проблемних питань сталого розвитку в ООН, розроблено звіт, у якому роз'яснено проєкт SDG (Цілі сталого розвитку) [2; 3], що дозволило використовувати його як посібник у політичному колі. Слід зазначити, що в ньому зібрано напрацювання низки науковців та підкреслено важливість поєднання думок політичної і наукової спільнот, що дозволить поєднати дослідження та впровадження заходів у даному напрямку. Це є свідченням того, що неминучі зміни у всіх сферах: політичній, економічній, екологічній, соціальній, які знайдуть своє відображення у подальшому розвитку на глобальному та локальному рівнях. Для подальшого розвитку підприємствам необхідно адаптуватися до цих змін, розробляти методи та підходи для забезпечення сталого розвитку. Саме тому постає потреба у розробці методичних підходів до оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком.

Для ґрунтового підходу для оцінювання ефективності управління сталим розвитком підприємства, доцільно розглянути «ефективність» як економічну категорію та її сутнісний зміст.

Аналіз поняття «ефективність» показав, що більшість авторів [4; 5; 6; 7; 8; 9], розуміють цю категорію як відношення ефекту (результату) до витрат або ресурсів, що були витрачені на його отримання. Тобто критерії ефективності формуються на основі витратного (спожиті ресурси) і ресурсного (застосовані ресурси) підходів. Поняття ефективності функціонування підприємства у різних джерелах має назву: «ефективність діяльності підприємства», «ефективність бізнесу», «ефективність виробничої організації», «ефективність господарської діяльності підприємства» [10]. Аналіз наведених визначень дозволяє зробити висновок, що вони трактуються неоднозначно. Сама ж оцінка ефективності механізму управління сталим розвитком передбачає умотивований вибір та розрахунок комплексу показників, які відображають його сталий розвиток. Тобто, оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком підприємства передбачає позитивні зміни (ефект) як кількісних, так і якісних показників основних складових механізму (бізнес-

процесів) у взаємозв'язку з кінцевими результатами господарської діяльності. Крім того, отримання всебічної оцінки, ефективність механізму управління сталим розвитком підприємства повинна визначатися не одним, а кількома важливими критеріями, головним з яких слід вважати ефективність функціонування підприємства.

Необхідність розробки методичного підходу до оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком підприємства обумовлена існуванням недостатньо адаптованих до внутрішніх та зовнішніх особливостей функціонування підприємств з урахуванням галузевих особливостей підприємств методик, що обмежує можливість їх використання для забезпечення подальшого сталого розвитку.

Науковці [11; 12; 13; 14; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21] пропонують значну кількість методичних підходів до оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком, проте вважаємо, що жоден з них не дозволяє забезпечити керівництво підприємств простими і дієвими інструментами ефективного управління, що потребує авторських уточнень.

В науковій літературі з теорій управління, зазначає А. Куценко [22, с. 8], ефективність визначається за трьома підходами – цільовим, системним і вибірковим (рис. 1), кожний з яких має свої переваги та недоліки. Тому досягти позитивних результатів можливо завдяки комбінування цих підходів.

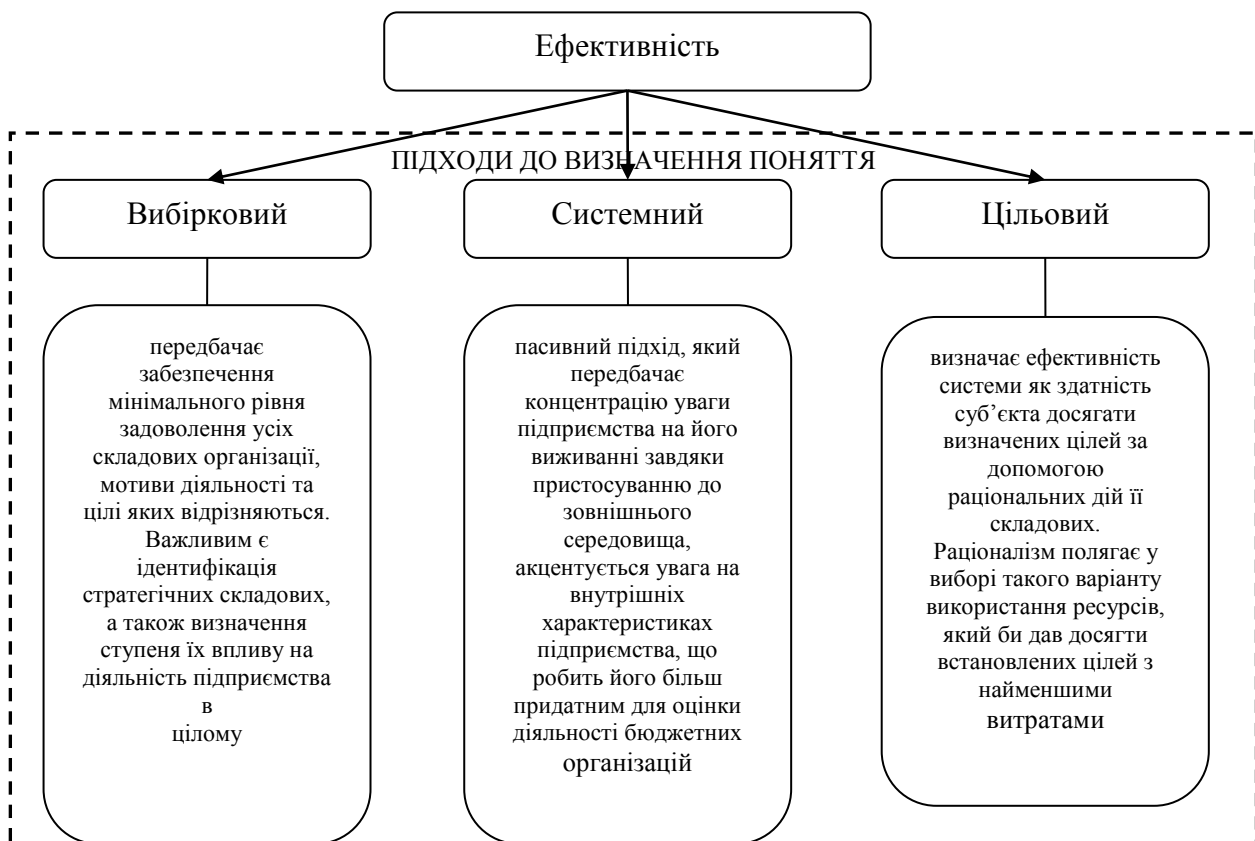

Рис. 1. Підходи до визначення поняття «ефективність» в теорії управління
Джерело: складено на основі [22, с. 8-10]

Багаточинниковий підхід щодо оцінювання ефективності функціонування підприємства пропонується в науковій економічній літературі, проте рідко застосовується на практиці. Він передбачає використання агрегованих індексів ефективності, що є складними і важкими для інтерпретації, а тому і не загально визначеними [23].

Математичний підхід визначено такими методами до оцінки ефективності: методи нелінійної динаміки, метод узагальнених функцій, складні функції і ергодична теорія.

Існують також витратний і ресурсний підходи, застосування яких базується на підрахунку витрат і вартості ресурсів відповідно. Розглядається також ще один з підходів до оцінки ефективності діяльності підприємства – економетричний, що складається з параметричних і непараметричних методів оцінки, які носять рівноправний характер – вчені-економісти не віддають остаточної переваги жодному з них. До параметричних методів відносять: метод найменших квадратів (МНК), скоригований метод найменших квадратів, стохастичний граничний аналіз (SFA), метод без специфікації розподілу (DFA) і метод густого кордону (TFA).

Непараметричні методи полягають у використанні математичного програмування, до них можна віднести: аналіз середовища функціонування або оболонки даних (DEA); метод вільного розміщення оболонки (FDH); індекси продуктивності.

Оцінка ефективності діяльності на основі концепції «Performance Management» (управління результативністю) передбачає використання так званої збалансованої системи індикаторів (Balanced Scorecard (BSC)), яка включає різні фінансові й нефінансові показники, що дають змогу комплексно оцінити вартість підприємства й ефективність його діяльності [152]. Показники рентабельності використовуються в цій системі як другорядні, а основним є економічна додана вартість (EVA).

Найбільш опрацьованим поняттям стійкості, що вживається стосовно діяльності підприємств є фінансова стійкість, параметрами якої виступають певні коефіцієнти, що відображають пропорції підрозділів балансу підприємства [24], або зворотний показник нестійкості підприємств (як погрози банкрутства) у вигляді моделі Альтмана. Ці показники, хоча і віддзеркалюють фінансовий стан підприємства на певний момент часу, але не відображають стан його стійкості в інших сферах взаємодії із зовнішнім середовищем.

З'являються окремі пропозиції стосовно оцінювання [25] та управління стійкістю підприємства [26]. Втім, аналіз досягнень у даному напрямку свідчить, що до теперішнього часу єдиного погляду щодо змісту поняття стійкості підприємства, складу її показників та загальних принципів управління нею не існує, тому виникає потреба у дослідженні поняття «механізм» та «механізм управління». Словник іншомовних слів визначає: «Механізм – це сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ» [27, с. 431].

Т.С. Клебанова стверджує, що механізм управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта [28, с. 279].

Дослідження терміну дають змогу зробити висновок, що, більш повним та ґрунтовним є визначення, наведене у монографії О.В. Раєвневої [29, с. 146]. На думку автора, механізм управління розвитком підприємства, є найбільш активною частиною системи управління, що забезпечує можливість цілеспрямованого розвитку підприємства і становить сукупність засобів управління, які включають інструменти і важелі, що відповідають орієнтирам, передбачуваним наслідкам, критеріям вибору й оцінки, обмеженням і вимогам процесу розвитку підприємства з урахуванням певної стадії циклу його розвитку та організаційних і економічних методів управління, що представляють собою способи, прийоми і технології приведення в дію і використання засобів управління.

О.В. Раєвнева [29] механізм управління підприємством розглядає з позиції компонентного складу у наступному вигляді:

$$Mekzagal = \langle O, Kz, G, M, K \rangle, \quad (1)$$

де O – цільові настанови розвитку підприємства, що відповідають стадії циклу розвитку; Kz – критерії досягнення даних цілей; G – фактори управління розвитком підприємства; M – методи управління розвитком підприємства; K – ресурси підприємства.

Вибір мети управління, найбільш адекватної сформованим умовам розвитку підприємства в залежності від стадії циклу його розвитку, продукується механізмом

управління цілями; визначення критерію досягнення мети і методу управління розвитком – механізмом діагностики; оцінка достатності ресурсів підприємства для управління розвитком – механізмом прийняття рішень.

М.І. Круглов трактує поняття «механізм управління» на основі управлінського підходу, тобто механізм управління (МехУ) є складною категорією управління. Він включає в себе: цілі управління (ЦУ); кількісний аналог цілей - критерії управління (КУ); фактори управління (ФкУ) – елементи об'єкту управління та їх зв'язку, на які здійснюється вплив в інтересах досягнення поставлених цілей; методи впливу на дані фактори управління (МУ); ресурси управління (РУ) – матеріальні та фінансові ресурси, соціальні та організаційні потенціали, при використанні яких реалізується обраний метод управління і забезпечується досягнення поставленої мети. Таким чином, для даного об'єкту управління (ОУ) механізм управління формується з перерахованих елементів:

$$MехУ = (ЦУ, КУ, ФкУ, МУ, РУ) \quad (2)$$

У практичній діяльності найбільш оптимальним для математичної моделі є використання показників прибутку і витрат.

Ці показники найповніше відображають зміни, вони зрозумілі та не потребують специфічних методів розрахунку або витрат на одержання додаткових даних. Обмеженням використання цього показника є те, що не кожна зміна може бути виражена в точних розмірах прибутку й витрат. Проте оцінка як прогнозованої, так і досягнутої ефективності змін є настільки важливою, що необхідно ретельно вибирати ті зміни, витрати, результати яких можливо визначити [30].

Деяка невідповідність між теорією й практикою роботи підприємства часто призводить до втрати їх сталого розвитку. Результати дослідження показали, що дуже рідкі й дуже сильні коливання показників сталого розвитку підприємства впливають на його функціонування, а найчастіше й втрати стійкості його роботи. Раніше такі коливання вважались несуттєвими й відкидалися під час перевірки розподілів на нормальність.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що обґрунтованим є оцінювання ефективності механізму управління сталим розвитком з використанням статико-динамічного підходу, який базується на розгляді ефективності в часі та дозволяє дослідити сталість розвитку підприємства впродовж аналізованого періоду, що і є результируючою ознакою ефективності механізму управління сталим розвитком підприємств. Подібне оцінювання в подальших дослідженнях доцільно проводити шляхом впорядкування індексів динаміки показників, що характеризують фінансові та господарські бізнес-процеси, які відображають ключові галузеві особливості господарської діяльності підприємств та специфіки їх розвитку, що дозволить, забезпечити збалансованість оцінки.

Література

1. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12 січня 2015 року № 5/2015. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
2. Report of the Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals // UN General Assembly A/68/970. – 2014. – 12 August. – 24 p. 30.
3. Global Sustainable Development Report. 2015 Edition [Electronic resource] // UN Sustainable Development Knowledge Platform. – Access mode: <https://sustainabledevelopment.un.org/globalsdreport>.
4. Иваниенко В.В. Финансовый анализ: учеб. пособие. – 2-е изд. / В.В. Иваниенко. – Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 176 с.
5. Иващенко Н.П. Экономика фирмы: учебник / Н.П. Иващенко. – М.: ИНФРА, 2006. – 528 с.

6. Ковалев В. В. *Анализ хозяйственной деятельности предприятия* / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: ПБОЮЛ Гриженко Е. М., 2000. – 424 с.
7. Лямець В. І. *Системний аналіз. Вступний курс. – 2-е вид., перероб. і доп.* / В. І. Лямець, А. Д. Тевяшев. – Х.: ХНУРЕ, 2004. – 448 с.
8. Маркіна І. А. *Методологічні питання ефективності управління* / І. А. Маркіна // *Фінанси України.* – 2000. – № 6. – С. 24 – 32.
9. Нусинов В. Я. *Экономический анализ деятельности предприятий и объединений в промышленности* / В. Я. Нусинов, А. М. Турило, А. Г. Темченко. – Кривой Рог: Минерал, 1999. – 172 с.
10. Моцна І. В. *Шляхи підвищення ефективності роботи залізничного транспорту України [Текст]: дис. ... к-та екон. наук : 08.00.03* / Моцна Ірина Володимирівна; Українська державна академія залізничного транспорту. – Харків, 2012. – 207 с.
11. Шандова Н.В. *Розробка механізму управління стійким розвитком підприємств машинобудування* / Н.В. Шандова // *Актуальні проблеми економіки.* – 2007. – № 2. – С. 101-105.
12. Ревенко Д.С. *Методы и модели прогнозирования динамических процессов с неопределенными данными* / Д.С. Ревенко, В.М. Вартамян // *Бизнес-информ.* – 2009. – №6. – С. 71–74.
13. Четыркин Е.М. *Статистические методы прогнозирования* / Е.М. Четыркин. – М: Статистика. –1977. – 200 с.
14. Цал-Цалко Ю.С. *Фінансовий аналіз* / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2008. – 566 с.
15. Усов А.В. *Моделирование систем с распределенными параметрами: монография* / А.В. Усов, А.Н. Дубов, Д.В. Дмитришин. – Одесса: Астропринт. – 2002. – 664 с.
16. Гончаренко О.М. *Прогнозування стійкого розвитку підприємства [Електронний ресурс].* – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2010_691/21.pdf
17. Раєвнева О.В. *Діагностика та прогнозування стану розвитку промислового підприємства з урахуванням впливу трансформаційних ефектів національної економіки* / О.В. Раєвнева, І.В. Чанкіна // *Бізнес-Інформ.* – 2011. – № 7(1). – С. 98–101.
18. Ольве Н.-Г. *Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей: Пер. с англ.* / Н.-Г. Ольве, Ж. Рой, М. Ветер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 304 с.
19. Браун М. Г. *Сбалансированная система показателей: на маршруте внедрения* / М.Г. Браун. – М.: Альбина Бизнес Букс, 2005. – 226 с.
20. Каплан Р. *Организация, ориентированная на стратегию. Как в новой бизнес-среде преуспевают организации, применяющие сбалансированную систему показателей* / Р. Каплан, Д. Нортон. – М.: Олимп-Бизнес, 2005. – 416 с.
21. Хьюберт К. Р. *Индивидуальная сбалансированная система показателей: Путь к личному счастью, гармоничному развитию и росту эффективности организации* / Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2005. – 176 с.
22. Куценко А.В. *Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України : монографія* / А.В. Куценко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 205 с.
23. Шерепа К.М. *Формування управління ефективністю приміського комплексу залізничного транспорту [Текст]: дис. канд. екон. наук: 08.00.04* / Шерепа Катерина Миколаївна; Держ. екон.-технол. ун-т трансп. - Д., 2009. – 173 с.
24. Райзберг Б.А. *Современный экономический словарь* / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева; 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 495 с.
25. Ліхоносова Г.С. *Оцінювання ефективності самоорганізації підприємства* / Г.С. Ліхоносова // *Часопис економічних реформ. Науково-виробничий журнал.* – 2011. – № 1. – С. 91-98.

26. Зеткина О. В. Об управлении устойчивостью предприятия / О. В. Зеткина. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2003. – 134 с.
27. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. – К.: МАУП, 2010. – 17 с.
28. Механизмы и модели управления кризисными ситуациями: монография / Под ред. Т. С. Клебановой. – Х.: ИЗ «ИНЖЕК», 2007. – 200 с.
29. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. – Х.: ВД«ИНЖЕК», 2006. – 496 с.
30. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией / М. И. Круглов. – М.: Русская Деловая Литература, 1998. – 768 с.

Капелюшная Татьяна Викторовна. Подход к оценке эффективности механизма управления предприятием в контексте устойчивого развития. В статье рассмотрены вопросы развития ориентированного на модель социально-экономического развития европейских стран, подчеркнута необходимость разработки методов и подходов для обеспечения устойчивого развития, которые позволят в дальнейшем адаптироваться к изменениям, связанным с евроинтеграционными процессами. Обработано сущностное содержание категории «эффективность», «эффективность управления», проанализированы подходы к оценке эффективности функционирования предприятия, в результате чего выявлено, что оценка эффективности механизма управления устойчивым развитием предусматривает мотивированный выбор и расчет комплекса показателей (как количественных, так и качественных показателей основных составляющих механизма (бизнес-процессов) во взаимосвязи с конечными результатами хозяйственной деятельности), которые отражают его устойчивое развитие. Обоснована целесообразность оценки эффективности механизма управления устойчивым развитием предприятия с использованием статико-динамического подхода.

Ключевые слова: модель социально-экономического развития, эффективность, эффективность управления, устойчивое развитие, оценка эффективности.

Kapelyushna Tetyana. The approach to evaluating the effectiveness of manadgmant enterprise in the context of sustainable development. The article deals with the development model based on socio-economic development of European countries, emphasized the need to develop methods and approaches to sustainable development that will further adapt to changes associated with the European integration process. Processed essential content of the category "efficiency", "management efficiency", analyzes the approaches to evaluating the effectiveness of the enterprise, resulting in determined that evaluating the effectiveness of the mechanism of sustainability management involves reasoned choice and calculation of complex indicators (both quantitative and qualitative indicators of the main components mechanism (business processes) in conjunction with the outcomes of economic activity), reflecting its sustainable development. Expediency evaluation of the effectiveness of the sustainability management enterprise using static and dynamic approach.

Keywords: model of socio-economic development, efficiency, effectiveness of management, sustainable development, efficiency mark.